

Filozofia Boga

Zawartość

Filozofia Boga	1
DOWODZENIE ISTNIENIA BOGA.....	4
Wprowadzenie	4
DEMONSTRATIO DEI ESSE.....	6
DOWODZENIE ISTNIENIA BOGA.....	6
„DROGI” ŚWIĘTEGO TOMASZA	10
Wprowadzenie	10
I. PRIMA VIA – “EX PARTE MOTUS.....	12
I. DROGA PIERWSZA – “Z RUCHU”	12
II. SECUNDA VIA – „EX RATINE CAUSAE EFFICIENTIS”	16
II. DROGA DRUGA – “Z PRZYCZYNOWOŚCI SPRAWCZEJ”	16
III. TERTIA VIA – “EX POSSIBILI ET NECESSARIO”	19
III. DROGA TRZECIA – “Z KONIECZNOŚCI I PRZYGDNOŚCI”	19
IV. QUARTA VIA – “EX GRADIBUS PERFECTIONIS”	22

IV. DROGA CZWARTA – “ZE STOPNI DOSKONAŁOŚCI”	22
V. QUINTA VIA – „EX GUBERNATIONE RERUM” ...	25
V. DROGA PIĄTA – “Z CELOWOŚCI”	25
ESSENTIA DEI.....	27
ISTOTA BOGA.....	27
I. Immobilitas et aeternitas Dei.....	28
I. Niezmiennność i wieczność Boga	28
Deus est immobilis	28
Bóg jest niezmienny	28
Deus est aeternus	28
Bóg jest wieczny.....	28
Deus semper est.	29
Bóg jest zawsze.....	29
I. SIMPLICITAS ET UNITAS DEI	30
II. PROSTOTA I JEDNOŚĆ BOGA	30
Deus est simplex.	30
Bóg jest prosty.	30
Dei essentia non est aliud quam suum esse.....	31
Istota Boga nie jest czymś innym od Jego istnienia...31	
Deus est unus.	32
Bóg jest jeden.	32
III. INFINITAS ET PERFECTIO DEI	33
III. NIESKOŃCZONOŚĆ I DOSKONAŁOŚĆ BOGA	33
Deus est infinitus secundum essentiam.....	33
Bóg jest w swojej istocie nieskończony.....	33
Deus est infinitae virtutis.	34
Moc Boża jest nieskończona.....	34
Deus est perfectus.	34
Bóg jest doskonały.....	34

IV.INTELLIGENTIA DEI	36
IV.ROZUMNOŚĆ BOGA.....	36
Deus est intelligens.	36
Bóg jest rozumny.	36
Deus est sua intelligentia.	37
Bóg jest swoją rozumnością.	37
V. VOLUNTAS ET CARITAS DEI	38
V. BOŻA WOLA I MIŁOŚĆ	38
Deus est volens.	38
Bóg podejmuje decyzje.....	38
Ipsam Dei voluntatem oportet nihil aliud esse quam eius intellectum.	39
Boża wola nie może być czymś innym niż Jego rozumność.....	39

DOWODZENIE ISTNIENIA BOGA

Wprowadzenie

Ipsum esse subsistens (Samostny Akt Istnienia), to imię Boga w filozofii św. Tomasza. Istnienie Boga nie stanowi w prawdzie dla nas faktu naocznego i oczywistego, jest jednak naukowo udowodnialne. Nauką, która ten dowód przeprowadza jest metafizyka bytu jednostkowego. Tu, identyfikując przyczyny owego bytu, oprócz innych przyczyn, musimy wskazać także na zewnętrzną przyczynę istnienia (*esse*) tego bytu. Byty bowiem, które są dostępne naszemu poznaniu nie są substancjami samoistnymi; podlegają powstawaniu i ginięciu. Przyczyna ich istnienia zatem musi znajdować się na zewnątrz nich i jest nią Byt, którego struktura umożliwia urealnianie na zewnątrz siebie aktów istnienia innych bytów. Teza więc o istnieniu Boga – Stwórcy jest uniesprzecznieniem wewnętrznej

struktury każdego spotykanego przez nas bytu jednostkowego.

Analizując skutek stworzenia, którym jest pochodny (od Boga) akt istnienia każdego bytu, możemy w pewnym zarysie ustalić filozoficznie ujętą strukturę Samoistnego Aktu Istnienia. Akwinata podkreśla, że o Bogu więcej wiemy, Kim nie jest, niż Kim jest. Z tego jednak, że Bóg jest Samoistnym Aktem Istnienia wynikają określone konsekwencje, dotyczące Jego struktury i działania.

DEMONSTRATIO DEI ESSE	DOWODZENIE ISTNIENIA BOGA
<p>Est autem in his quae de Deo confitemur duplex veritatis modus. Quaedam namque vera sunt de Deo quae omnem facultatem humanae rationis excedunt, ut Deum esse trinum et unum. Quaedam vero sunt ad quae etiam ratio naturalis pertingere potest, sicut est Deum esse, Deum esse unum, et alia huiusmodi; quae etiam philosophi demonstrative de Deo probaverunt, ducti naturalis lumine rationis.</p> <p><i>Summa contra Gentiles I, cap. 3</i></p>	<p>W tym, co wyznajemy na temat Boga znajdują się prawdy, do których dochodzimy na dwa sposoby. Pewne, mianowicie, rzeczy dotyczące Boga, przekraczają wszelkie zdolności [poznawcze] ludzkiego rozumu, jak np. to, że Bóg jest jeden w trzech osobach. Pewne rzeczy zaś są takie, że rozum może w naturalny sposób je osiągnąć, tak jak to, że Bóg jest i to że jest jeden, oraz inne tego rodzaju [prawdy], które filozofowie na drodze dowodzenia o Bogu przyjmowali, kierując się naturalnym światłem rozumu.</p>

<p>Duplex est demonstratio. Una quae est per causam, et dicitur <i>propter quid</i>: et haec est priora simpliciter.</p>	<p>Są dwa typy udowadniania czegoś: Jedno, które dokonuje się wychodząc od przyczyny, a które nazywa się <i>udowadnianiem faktycznym</i>, i to udowadnianie dokonuje się przede wszystkim i wprost.</p>
<p>Alia est per effectum, et dicitur demonstratio <i>quia</i>: et haec est per ea quae sunt priora quoad nos: cum enim effectus aliquis nobis est manifestior quam sua causa, per effectum procedimus ad cognitionem causae.</p>	<p>Drugie, które dokonuje się wychodząc od skutku, a które nazywa się <i>udowadnianiem wyjaśniającym</i>, i to udowadnianie dokonuje się dzięki tym rzeczom, które są nam wcześniej znane. Gdy bowiem jakiś skutek jest nam bardziej oczywisty, niż jego przyczyna - to przez skutek ten dochodzimy do poznania przyczyny.</p>
<p>Ex quolibet autem effectu potest</p>	<p>Z każdego skutku można udowadniać właściwą</p>

<p>demonstrari propriam causam eius esse (si tamen eius effectus sint magis noti quoad nos), quia, cum effectus dependeant a causa, posito effectu necesse est causam praeexistere.</p> <p>Unde Deum esse, secundum quod non est per se notum quoad nos, demonstrabile est per effectus nobis notos.</p> <p><i>Summa Theologiae</i> I, 2, 2c.</p>	<p>przyczynę jego istnienia (o ile, oczywiście, ten skutek jest nam bardziej znany [niż jego przyczyna]). Skutek bowiem skoro zależy od przyczyny, to konieczne jest dla tego skutku, aby jego przyczyna istniała wcześniej [od niego].</p> <p>Stąd, to, że Bóg jest – skoro nie jest nam to znane samo przez się - powinno być udowodnialne poprzez znane nam skutki.</p> <p>Wymienione dwa typy przeprowadzania dowodów wyróżnia już Arystoteles. Polskie ich nazewnictwo podajemy za M. A. Krąpcem, który ponadto tak wyjaśnia różnicę jaka zachodzi pomiędzy <i>dowodzeniem wyjaśniającym</i> i <i>dowodzeniem faktycznym</i>: “Pierwsze – pisze – jest spełnieniem zdania rozkazującego: ...dlaczego x jest!? Drugie dowodzenie jest spełnieniem rozkazu: udowodnij,</p>
---	---

	<p>że x jest! (M. A. Krąpiec, Dzieła, t. IV, Z teorii i metodologii metafizyki, Lublin 1994, s. 228). Należy dodać, że właściwe dla filozofii jest dowodzenie wyjaśniające: wskazywanie więc na przyczyny (ἀρχή [arche], principia) poznawanych przez nas skutków.</p>
--	--

„DROGI” ŚWIĘTEGO TOMASZA

Wprowadzenie

“Drogi” św. Tomasza często są traktowane jako “dowody” na istnienie Boga, będące wyrazem i niemalże kwintesencją metafizyki Akwinaty. Nic bardziej błędnego! Aby więc właściwie pojmować “drogi”, należy wziąć pod uwagę dwie ich istotne cechy:

Po pierwsze więc, drogi nie stanowią dowodów na istnienie Boga, lecz są ilustracją tej prawdy wiary, która mówi (za św. Pawłem Apostołem), że rozum ludzki, za pomocą swego naturalnego światła, może dojść do stwierdzenia, że istnieje Bóg.

Po drugie, i zgodnie z pierwszym, Tomasz wybrał z tradycji filozoficznej te sposoby udowadniania istnienia Boga, które uznał za dorzeczne; warto zwrócić uwagę, że odrzucił tzw. ontologiczny dowód św. Anzelm z Canterbury, który oparty jest na radykalnie idealistycznym pomieszaniu poznania z bytowaniem. Tomaszowe

“drogi” pochodzą zatem z różnych - i wykluczających się wzajemnie - tradycji filozoficznych. I tak, pierwsza droga jest proveniencji arystotelesowskiej, druga – bardzo skromnie zarysowana – zdaje się być wyrazem własnego Tomaszowego rozumienia bytu, droga trzecia jest charakterystyczna dla filozofii arabskiej, ze szczególnym uwzględnieniem metafizycznych ustaleń Awicenny, czwarta droga jest wyraźnie neoplatońska, droga piąta podejmuje pochodzący z neoplatonizmu św. Augustyna, lecz wspólny wielu odmianom filozofii problem “ordo” – porządku świata.

I. PRIMA VIA – “EX PARTE MOTUS	I. DROGA PIERWSZA – “Z RUCHU”
<p>Prima autem et manifestior via est, quae sumitur ex parte motus. Certum est enim, et sensu constat, aliqua moveri in hoc mundo. Omne autem quod movetur, ab alio movetur. Nihil enim movetur, nisi secundum quod est in potentia ad illud ad quod movetur, movet autem aliquid secundum quod est actu.</p> <p>Movere enim nihil aliud est quam educere aliquid de potentia in actum, de</p>	<p>To, że istnieje Bóg można uzasadnić na pięciu drogach. Pierwsza i najbardziej wyrazista jest ta droga, która pochodzi z dziedziny ruchu. Pewne jest bowiem i zmysłowo potwierdzone, że pewne rzeczy na tym świecie poruszają się. Wszystko zaś, co się porusza jest poruszane przez coś innego. Albowiem nic nie porusza się, jeśli nie jest w możności do tego, ku czemu jest poruszane; porusza zaś coś, dzięki temu, że jest w akcie. Poruszać bowiem coś, to przeprowadzać to z możności do aktu. Można zaś przeprowadzić coś z</p>

<p>potentia autem non potest aliquid reduci in actum, nisi per aliquod ens in actu, sicut calidum in actu, ut ignis, facit lignum, quod est calidum in potentia, esse actu calidum, et per hoc movet et alterat ipsum. Non autem est possibile ut idem sit simul in actu et potentia secundum idem, sed solum secundum diversa, quod enim est calidum in actu, non potest simul esse calidum in potentia, sed est simul frigidum in potentia. Impossibile est ergo quod, secundum idem et eodem modo, aliquid sit movens et motum, vel quod moveat seipsum. Omne ergo quod movetur, oportet ab</p>	<p>możności do aktu, tylko przez jakiś byt w akcie, tak jak ogień w akcie czyni, że drewno, będące w możliwości do palenia się, staje się aktualnie płonące dzięki rozpaleniu przez ten ogień, który w ten sposób porusza je i przekształca. Nie jest zaś możliwe, aby to samo - zarazem i w tym samym aspekcie – było w akcie i możliwości; [jest to możliwe] tylko pod różnymi aspektami. Co jest bowiem gorące w akcie nie może być zarazem gorące w możliwości, lecz w możliwości musi być zimne. Niemożliwe jest więc, aby pod tym samym względem i w ten sam sposób, coś było poruszające i poruszane lub poruszałoby się samo przez się. Należy więc [przyjąć], że każdy</p>
--	---

<p>alio moveri. Si ergo id a quo movetur, moveatur, oportet et ipsum ab alio moveri et illud ab alio.</p> <p>Hic autem non est procedere in infinitum, quia sic non esset aliquod primum movens; et per consequens nec aliquod aliud movens, quia moventia secunda non movent nisi per hoc quod sunt mota a primo movente, sicut baculus non movet nisi per hoc quod est motus a manu. Ergo necesse est devenire ad aliquod primum movens, quod a nullo</p>	<p>poruszający się jest poruszony przez coś innego. Jeżeli więc to, przez co [rzecz] porusza się [też] poruszałoby się - [to] należy przyjąć, że i ta rzecz została poruszona przez coś innego, a także, to „coś innego” zostało poruszone przez innego jeszcze poruszającego. Tego zaś [ciągu] nie można prowadzić w nieskończoność, ponieważ w ten sposób nie będzie pierwszego poruszającego, a w konsekwencji nie będzie innych poruszanych, ponieważ rzeczy poruszające się wtórnie, poruszają się tylko wtedy, gdy zostaną wprowadzone w ruch przez pierwszego poruszającego, tak jak laska porusza się tylko wtedy, gdy jest poruszana przez rękę. Konieczne jest więc dojście do</p>
---	--

<p>movetur, et hoc omnes intelligunt Deum.</p> <p><i>Summa Theologiae</i> I, 2, 3c.\</p>	<p>czegoś pierwszego poruszającego, przez co wszystko inne jest poruszane, i co wszyscy pojmują jako Boga.</p>
--	--

<p>II. SECUNDA VIA – „EX RATIONE CAUSAE EFFICIENTIS”</p>	<p>II. DROGA DRUGA – “Z PRZYCZYNOWOŚCI SPRAWCZEJ”</p>
<p>Secunda via est ex ratione causae efficientis. Invenimus enim in istis sensibilibus esse ordinem causarum efficientium, nec tamen invenitur, nec est possibile, quod aliquid sit causa efficiens sui ipsius; quia sic esset prius seipso, quod est impossibile. Non autem est possibile</p>	<p>Druga droga bierze pod uwagę powód przyczyny sprawczej. Już w samych rzeczach zmysłowych znajdujemy bowiem porządek przyczyn sprawczych; nie znajdujemy jednak (nie jest to bowiem możliwe), aby coś było przyczyną sprawczą samego siebie, ponieważ w takim wypadku bytowało by wcześniej od siebie samego, co [właśnie] jest niemożliwe. Nie jest też możliwe aby w porządku</p>

<p>quod in causis efficientibus procedatur in infinitum. Quia in omnibus causis efficientibus ordinatis, primum est causa medii, et medium est causa ultimi, sive media sint plura sive unum tantum, remota autem causa, removetur effectus, ergo, si non fuerit primum in causis efficientibus, non erit ultimum nec medium. Sed si procedatur in infinitum in causis efficientibus, non erit prima causa efficiens, et sic non erit nec effectus ultimus, nec causae efficientes mediae, quod patet esse falsum. ergo est</p>	<p>przyczyn sprawczych postępować w nieskończoność, ponieważ we wszystkich uporządkowanych przyczynach sprawczych, pierwsza jest przyczyna czegoś pośredniego, a to, co pośrednie jest przyczyną ostatniego (bez względu na to, czy pośrednie jest liczne, czy jest tylko jedno). Usuwając zaś przyczynę - usuwa się też i skutek. Jeśli więc nie byłoby pierwszej – w porządku przyczyn sprawczych – nie będzie też ostatniej ani pośredniej. A jeżeli postępowałyby się w nieskończoność w porządku przyczyn sprawczych, nie stwierdzi się pierwszej przyczyny sprawczej, a także jej ostatniego skutku ani pośrednich przyczyn sprawczych, co jest wyraźnym fałszem. Konieczne jest więc przyjęcie jakiejś pierwszej</p>
---	---

<p>necesse ponere aliquam causam efficientem primam, quam omnes Deum nominant.</p> <p><i>Summa Theologiae</i> I, 2, 3c.</p>	<p>przyczyny sprawczej, którą wszyscy nazywają Bogiem.</p>
---	--

<p>III. TERTIA VIA – “EX POSSIBILI ET NECESSARIO”</p>	<p>III. DROGA TRZECIA – “Z KONIECZNOŚCI I PRZYGDNOŚCI”</p>
<p>Tertia via est sumpta ex possibili et necessario, quae talis est. Invenimus enim in rebus quaedam quae sunt possible esse et non esse, cum quaedam inveniuntur generari et corrumpi, et per consequens possible esse et non esse. Impossibile est autem omnia quae sunt, talia esse, quia quod possibile est non esse, quandoque non est. si igitur omnia sunt possible non esse, aliquando nihil</p>	<p>Trzecia droga jest wzięta z możliwości i konieczności; a jest ona taka: Znajdujemy bowiem wśród rzeczy takie, które mają istnienie możliwe i nie istnieją, skoro znajduje się pewne [rzeczy] powstające i ginące, a więc mające możliwość istnieć i nie istnieć. Niemożliwe zaś jest, aby wszystkie takie [rzeczy], były od zawsze, ponieważ to, co może istnieć – niekiedy nie istnieje. Jeśli zatem wszystkie rzeczy mają możliwość nie istnieć, wtedy niegdyś nie istniała żadna rzecz. Ale</p>

<p>fuit in rebus. Sed si hoc est verum, etiam nunc nihil esset, quia quod non est, non incipit esse nisi per aliquid quod est; si igitur nihil fuit ens, impossibile fuit quod aliquid inciperet esse, et sic modo nihil esset, quod patet esse falsum. Non ergo omnia entia sunt possible, sed oportet aliquid esse necessarium in rebus. Omne autem necessarium vel habet causam suae necessitatis aliunde, vel non habet. Non est autem possibile quod procedatur in infinitum in necessariis quae habent causam suae necessitatis, sicut nec in causis efficientibus, ut probatum est. Ergo</p>	<p>jeżeli to jest prawdą, to także nic nie istnieje [aktualnie], ponieważ to, co istnieje – zaczyna istnieć przez coś, co [już] istnieje. Jeśli zatem nic nie byłoby bytem, niemożliwe byłoby, aby coś zaczęło istnieć, i w ten sposób niczego by nie było także i teraz, co w jawny sposób jest fałszywe. Nie wszystkie więc byty są możliwe, lecz należy [przyjąć], że wśród rzeczy jest coś koniecznego. Każde zaś konieczne albo ma przyczynę swojej konieczności skądinąd, albo jej nie ma. Nie jest zaś możliwe, aby postępować w nieskończoność w rzeczach koniecznych, które mają przyczynę swojej konieczności, tak jak i [nie można] postępować w</p>
---	---

<p>necesse est ponere aliquid quod sit per se necessarium, non habens causam necessitatis aliunde, sed quod est causa necessitatis aliis, quod omnes dicunt Deum.</p> <p><i>Summa Theologiae</i> I, 2, 3c.</p>	<p>nieskończoność] w przyczynach sprawczych, co wykazano. Najwłaściwsze jest więc przyjęcie, czegoś, co jest konieczne samo przez się, nie mające przyczyny swojej konieczności skądinąd, lecz stanowiące przyczynę konieczności innych [rzeczy]; to zaś wszyscy nazywają Bogiem.</p>
--	---

IV. QUARTA VIA – “EX GRADIBUS PERFECTIONIS”	IV. DROGA CZWARTA – “ZE STOPNI DOSKONAŁOŚCI”
<p>Quarta via sumitur ex gradibus qui in rebus inveniuntur. Invenitur enim in rebus aliquid magis et minus bonum, et verum, et nobile, et sic de aliis huiusmodi. Sed magis et minus dicuntur de diversis secundum quod appropinquant diversimode ad aliquid quod maxime est, sicut magis calidum est, quod magis appropinquat maxime calido.</p> <p>Est igitur aliquid quod est verissimum, et optimum, et</p>	<p>Czwarta droga wzięta jest ze stopni, które znajdują się w rzeczach. Istnieje bowiem w rzeczach coś bardziej lub mniej dobrego i prawdziwego, i szlachetnego; i tak jest też z innymi tego rodzaju [własnościami]. Lecz „bardziej” i „mniej” orzeka się o różnych rzeczach według tego, że zbliżają się w różny sposób do czegoś, co „najbardziej” jest, tak jak bardziej ciepłe jest to, co zbliża się [pod względem temperatury] do największego</p>

<p>nobilissimum, et per consequens maxime ens, nam quae sunt maxime vera, sunt maxime entia, ut dicitur II <i>Metaphysice</i>.</p>	<p>[możliwego] ciepła. Istnieje zatem coś, co jest najprawdziwsze, najlepsze i najszlachetniejsze, a w konsekwencji coś, co jest „najbardziej” bytem. Albowiem te [rzeczy], które są „najbardziej” prawdą – są też „najbardziej” bytami, jak mówi się w II ks. <i>Metafizyki</i>.</p> <p>Autorem <i>Metafizyki</i> jest Arystoteles ze Stagiry (384 - 322 a. Chr.), nazywany przez scholastyków po prostu „Filozofem”. Jest on – obok Platona, którego uczniem i najbliższym współpracownikiem był przez 20 lat – najwybitniejszym uczonym starożytnej Grecji, twórcą filozoficznego realizmu. Pozostawił wiele pism z różnych dziedzin nauki: <i>Organon</i>, <i>Fizyka</i>, <i>O duszy</i>, <i>Metafizyka</i> (Autorem nazwy tego dzieła jest Andronikos), <i>Etyka Nikomachejska</i>, <i>Etyka Eudemejska</i>, <i>Etyka Wielka</i>, <i>Polityka</i>, <i>O sztuce</i>.</p>
--	--

<p>Quod autem dicitur maxime tale in aliquo genere, est causa omnium quae sunt illius generis, sicut ignis, qui est maxime calidus, est causa omnium calidorum, ut in eodem libro dicitur. Ergo est aliquid quod omnibus entibus est causa esse, et bonitatis, et cuiuslibet perfectionis, et hoc dicimus Deum.</p> <p><i>Summa Theologiae</i> I, 2, 3c.</p>	<p>To, o czym mówi się, [że jest] najbardziej „takie” w jakimś rodzaju (tak jak ogień, który jest największym ciepłem stanowi przyczynę wszystkich rzeczy ciepłych, jak powiedziane jest w tej samej księdze). Jest więc coś, co stanowi przyczynę istnienia wszystkich bytów i dobroci, i tego rodzaju doskonałości. I to nazywamy Bogiem.</p>
--	---

<p>V. QUINTA VIA – „EX GUBERNATIONE RERUM”</p>	<p>V. DROGA PIĄTA – “Z CELOWOŚCI” DOSŁOWNIE: „ Z ZARZĄDZANIA RZECZAMI”</p>
<p>Quinta via sumitur ex gubernatione rerum. Videmus enim quod aliqua quae cognitione carent, scilicet corpora naturalia, operantur propter finem, quod apparet ex hoc quod semper aut frequentius eodem modo operantur, ut consequantur id quod est optimum; unde patet quod non a casu, sed ex intentione perveniunt ad finem. Ea autem quae non habent cognitionem, non tendunt in finem nisi directa ab aliquo cognoscente et</p>	<p>Piątą drogę bierze się z zarządzania rzeczami. Widzimy bowiem, że te [byty], którym brakuje poznania, mianowicie naturalne byty cielesne, działają dla celu, co staje się jasne na podstawie tego, że zawsze albo często działają w ten sposób, aby uzyskać to, co jest dla nich najlepsze. Stąd jasne jest, że nie przez przypadek, lecz z zamierzenia, zdążają one do celu. Te zaś [byty], które nie mają poznania, nie dążą do</p>

<p>intelligente, sicut sagitta a sagittante. Ergo est aliquid intelligens, a quo omnes res naturales ordinantur ad finem, et hoc dicimus Deum.</p> <p><i>Summa Theologiae</i> I, 2, 3c.</p>	<p>celu inaczej, jak tylko skierowane przez coś poznającego i rozumiejącego, tak jak strzała [wystrelona] przez strzelca. Jest więc coś rozumnego, przez co wszystkie rzeczy naturalne są zarządzane dla [właściwego] celu. I to nazywamy Bogiem.</p>
---	---

ESSENTIA DEI	ISTOTA BOGA
<p data-bbox="225 467 493 564">Ad cognitionem Dei oportet uti via remotionis.</p> <p data-bbox="225 608 547 674"><i>Summa contra Gentiles</i> I, cap. 14.</p>	<p data-bbox="576 467 829 564">Do poznania Boga należy użyć drogi eliminacji.</p>

<p style="text-align: center;"><i>I. Immobilitas et aeternitas Dei</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>I. Niezmienność i wieczność Boga</i></p>
<p><i>Deus est immobilis.</i></p> <p>Cum enim sit primum movens, si moveretur, necesse esset se ipsum vel a se ipso, vel ab alio moveri.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 4</i></p>	<p><i>Bóg jest niezmienny.</i></p> <p>Skoro bowiem jest pierwszym poruszającym, to jeśli sam by się poruszał musiałby zostać poruszony przez albo przez samego siebie, albo przez coś innego.</p>
<p><i>Deus est aeternus.</i></p> <p>Omne enim quod incipit esse vel esinit, per motum</p>	<p><i>Bóg jest wieczny.</i></p> <p>Wszystko bowiem, co zaczyna albo przestaje istnieć, doznaje tego</p>

<p>vel per mutationem hoc patitur. Ostensum est autem quod Deus est omnino immobilis. Est ergo eternus.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 5</i></p>	<p>poprzez ruch albo zmianę. Wynika z tego, że Bóg jest całkowicie niezmienny. Jest więc także wieczny.</p>
<p><i>Deus semper est.</i></p> <p>Omne enim quod necesse est esse, semper est: quia quod non possibile est non esse, impossibile est non esse, et ita nunquam non est. Sed necesse est Deum esse, ut ostensum est. Ergo Deus semper est.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 7</i></p>	<p><i>Bóg jest zawsze.</i></p> <p>Wszystko bowiem, co istnieje w sposób konieczny, jest zawsze. Skoro bowiem niemożliwe jest, aby nie istniało – nie może nie istnieć, i [wobec tego] zawsze jest. Istnienie Boga jest konieczne – jak to zostało wykazane – zatem Bóg jest zawsze.</p>

I. SIMPLICITAS ET UNITAS DEI	II. PROSTOTA I JEDNOŚĆ BOGA
<p data-bbox="200 435 456 467"><i>Deus est simplex.</i></p> <p data-bbox="169 506 482 1161">Omni composito necesse est esse aliquid prius: nam componentia naturaliter sunt composito priora. Illud igitur quod omnium entium est primum, impossibile est esse compositum. Videmus etiam in ordine eorum quae sunt composita, simpliciora priora esse: nam elementa sunt naturaliter priora corporibus mixtis. Relinquitur igitur quod primum entium oportet omnino simplex esse.</p> <p data-bbox="173 1201 439 1266"><i>Compendium Theologiae I, cap. 9</i></p>	<p data-bbox="573 435 803 467"><i>Bóg jest prosty.</i></p> <p data-bbox="516 506 855 1201">We wszelkich złożeniach konieczne jest istnienie czegoś wcześniej, składniki bowiem w naturalny sposób są wcześniejsze od tego, na co się składają. Tak samo Ten, który jest pierwszy pośród bytów, nie może być czymś złożonym. Dostrzegamy to także wśród bytów złożonych, że prostsze istnieją wcześniej; pierwiastki są bowiem w sposób naturalny przed ciałami złożonymi. Pozostaje zatem przyjąć, że Byt Pierwszy jest całkowicie prosty.</p>

***Dei essentia non est
aliud quam suum
esse.***

In quocumque enim aliud est essentia, et aliud esse eius, oportet quod aliud sit quod sit, et aliud quo aliquid sit: nam per esse suum de quolibet dicitur quod est, per essentiam vero suam de quolibet dicitur quid sit: unde et diffinitio significans essentiam, demonstrat quid est res. In Deo autem non est aliud quod est, et aliud quo aliquid est; cum non sit in eo compositio, ut ostensum est. Non est igitur ibi aliud eius essentia, quam suum esse.

*Compendium
Theologiae I, cap. 11.*

***Istota Boga nie jest
czymś innym od Jego
istnienia.***

W jakimkolwiek bycie czymś innym jest jego istota i czymś innym jest jego istnienie, ponieważ co innego powoduje to, że jest, a co innego - to czym jest. Albowiem to dzięki jego istnieniu mówi się o nim, że jest, a dzięki zaś jego istocie można o nim powiedzieć, czym jest. Stąd i definicja oznaczając istotę, informuje czym jest rzecz. W Bogu zaś nie jest czymś innym to, że jest i czymś innym to, czym jest, skoro nie ma w Nim złożenia, jak to zostało wykazane. Nie jest zatem w Bogu czymś innym Jego istota od Jego istnienia.

<p style="text-align: center;"><i>Deus est unus.</i></p> <p>Cum igitur ipsum esse divinum sit quasi forma per se subsistens, eo quod Deus est suum esse, impossibile est quod essentia divina sit nisi una tantum. Impossibile est igitur esse plures deos.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 15</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>Bóg jest jeden.</i></p> <p>Skoro Boże istnienie jest jakby formą istniejącą samoistnie, gdyż Bóg jest swoim istnieniem, niemożliwe jest, aby Boża istota nie była jedyna; niemożliwe jest zatem istnienie wielu bogów.</p>
---	---

<p>III. INFINITAS ET PERFECTIO DEI</p>	<p>III. NIESKOŃCZONOŚĆ I DOSKONAŁOŚĆ BOGA</p>
<p><i>Deus est infinitus secundum essentiam.</i></p> <p>Nec mirum, si id quod est simplex, et corporea quantitate caret, infinitum ponatur, et sua immensitate omnem corporis.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 18.</i></p>	<p><i>Bóg jest w swojej istocie nieskończony.</i></p> <p>Nie jest dziwne to, jeśli coś, co jest proste i pozbawione ilości wyznaczających ciało, pojmowane jest jako nieskończone i przekraczające swoją niezmierzonnością wszelkie ciało.</p>

<p style="text-align: center;"><i>Deus est infinitae virtutis.</i></p> <p>Hinc etiam apparet Deum infinitae virtutis esse. Virtus enim consequitur essentiam rei: nam unumquodque secundum modum quo est, agere potest. Si igitur Deus secundum essentiam infinitus est, oportet quod eius virtus sit infinita.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 19.</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>Moc Boża jest nieskończona.</i></p> <p>Z tego także wynika, że moc Boża jest nieskończona. Moc bowiem wynika z istoty rzeczy; albowiem każdy byt może działać na sposób tego, czym jest. Jeśli zatem Bóg w swej istocie jest nieskończony – także i Jego moc jest nieskończona.</p>
<p style="text-align: center;"><i>Deus est perfectus.</i></p> <p>Cum igitur Deus ex hoc infinitus sit quod tantum forma vel actus est, nullam materiae vel</p>	<p style="text-align: center;"><i>Bóg jest doskonały.</i></p> <p>Skoro więc Bóg jest nieskończony z tego powodu, że jest tylko formą lub aktem, nie posiadającym domieszki</p>

<p>potentialitatis permixtionem habens, sua infinitas ad summam perfectionem ipsius pertinet. Unde etiam apparet quod omnes perfectiones in quibuscumque rebus inventas, necesse est originaliter et superabundanter in Deo esse.</p> <p><i>Compendium Theologiae I, cap. 21</i></p>	<p>żadnej materii lub możności, dlatego Jego nieskończoność pociąga za sobą najwyższą doskonałość. Stąd także pochodzi fakt, że wszystkie doskonałości, które znajdują się jakichkolwiek rzeczach, mają swe konieczne i nadobfite źródło w Bogu.</p>
--	--

IV.INTELLIGENTIA DEI	IV.ROZUMNOŚĆ BOGA
<p data-bbox="194 471 487 503"><i>Deus est intelligens.</i></p> <p data-bbox="169 544 508 1027">Ostensum est enim, quod in ipso praeexistunt omnes perfectiones quorumlibet entium superabundanter. Inter omnes autem perfectiones entium ipsum intelligere praecellere videtur, cum res intellectuales sint omnibus aliis potiores. Igitur oportet deum esse intelligentem.</p> <p data-bbox="171 1065 456 1131"><i>Compendium Theologiae I, cap. 28</i></p>	<p data-bbox="570 471 835 503"><i>Bóg jest rozumny.</i></p> <p data-bbox="539 544 857 1097">Jasne jest bowiem, że w nim istnieją pierwotnie i mają nadobfite źródło wszystkie doskonałości wszelkich bytów. Pomiędzy zaś doskonałościami samych bytów, rozumność wydaje się być najwznioślejsza, skoro byty rozumne są znakomitsze od wszystkich innych. Zatem także Bóg jest rozumny.</p>

***Deus est sua
intelligentia.***

Quodammodo comparatur intellectus ad intelligere sicut essentia ad esse. Sed Deus est intelligens per essentiam; essentia autem sua est suum esse. Ergo eius intellectus est suum intelligere; et sic per hoc quod est intelligens, nulla compositio in eo ponitur, cum in eo non sint aliud intellectus, intelligere, et species intelligibilis. Et haec non sunt aliud quam eius essentia.

*Compendium
Theologiae I, cap. 31.*

***Bóg jest swoją
rozumnością.***

Relację intelektu do rozumności porównuje się w pewien sposób z relacją istoty do istnienia. Lecz Bóg jest rozumny przez [swoją] istotę; Jego istotą bowiem jest Jego istnienie. A zatem intelekt Boga jest jego rozumnością; w ten sposób, to, że Bóg jest rozumny, nie stanowi w nim jakiegokolwiek złożenia, skoro nie jest w Nim czymś innym intelekt, rozumność oraz dane poznania intelektualnego. [Dosłownie: postaci (species) intelektualnie poznawalne] A wszystko to nie jest czymś różnym od Jego istoty.

V. VOLUNTAS ET CARITAS DEI	V. BOŻA WOLA I MIŁOŚĆ
<p data-bbox="205 535 446 569"><i>Deus est volens.</i></p> <p data-bbox="169 608 472 1020">Necesse est Deum esse volentem. Ipse enim se ipsum intelligit, qui est bonum perfectum, ut ex dictis patet. Bonum autem intellectum ex necessitate diligitur. Hoc autem fit per voluntatem. Necesse est igitur Deum volentem esse.</p> <p data-bbox="174 1059 456 1128"><i>Compendium Theologiae I, cap. 32</i></p>	<p data-bbox="511 535 860 569"><i>Bóg podejmuje decyzje.</i></p> <p data-bbox="508 608 843 1128">Konieczne jest, aby Bóg podejmował decyzje. Poznaje On bowiem siebie samego jako doskonale dobro, jak to jasno wynika z tego, co już zostało powiedziane. Dobro zaś ujęte intelektualnie jest w sposób konieczny miłowane. To zaś dokonuje się przez wolę. Konieczne jest zatem, aby Bóg także decydował.</p>

***Ipsam Dei
voluntatem oportet
nihil aliud esse
quam eius
intellectum.***

Oportet igitur voluntatem divinam esse ipsum bonum intellectum. Idem autem est intellectus divinus et essentia divina. Voluntas igitur Dei non est aliud quam intellectus divinus et essentia eius.

*Compendium
Theologiae I, cap. 33.*

***Boża wola nie może być
czymś innym niż Jego
rozumność.***

Należy więc [przyjąć], że wola Boża jest samym dobrem intelektualnym. Tym samym bowiem jest Boży intelekt i Boża istota. Wola zaś nie jest czymś innym niż Jego intelekt i Jego istota.